

UZROCI ZASTOJA U RAZVOJU KARTIČARSTVA U SRBIJI CAUSES DELAYS IN THE DEVELOPMENT OF CARD BUSINESS IN SERBIA

Slobodan Obradović, *Univerzitet Megatrend, Beograd*
 Milan Mijalković, *Visoka škola elektrotehnike i računarstva, Beograd*
 Dejan Tešić, *AIK Banka, Beograd*
 Vesna Marković, *Visoka poslovna škola, VIPOS Valjevo*
 Valentina Pavlović, *Visoka poslovna škola, VIPOS Valjevo*

Sažetak: *Intenzivan razvoj kartičarstva u Srbiji započeo je 2004 godine. U radu su razmatrane karakteristike poslovanja platnim karticama u poslednjih 6 godina. Analizom dostupnih podataka može se doći do zaključka da je kartičarstvo u Srbiji u stagnaciji. Svetska ekonomska kriza, visoke provizije i nepostojanje jedinstvenog centra imaju za posledicu da poslovanje karticama poslednjih godina ima suprotan trend od očekivanog.*

Abstract: *Intensive development of card business in Serbia started in 2004. The paper has considered the characteristics of business credit cards in the last 6 years. Analysis of available data can lead to the conclusion that the card business in Serbia in stagnation. The global economic crisis, high commissions and the absence of a single center will result in the card business in recent years has the opposite trend than expected.*

1. UVOD

Platna kartica je jedno od bezgotovinskih sredstava plaćanja. Najčešće je u obliku plastične kartice s kojom izdavalac (vlasnik kartice) potvrđuje da će platiti račun s kartice. Kreditna kartica uglavnom: važi u većini država (na primer: American Express, Diners Club, Eurocard, Visa, MasterCard, i dr.) i važi samo u trgovačkoj mreži izdavaoca.

Brojni su razlozi za njihovo korišćenje: ušteta vremena i za korisnika i za trgovce, jednostavnost i komfor pri upotrebi, sigurnost u slučaju eventualnog gubitka i raspoloživost svim sredstvima na račun 24 časa dnevno. Prilikom plaćanja, korisnik može koristiti sva novčana sredstva kojima raspolaže na račun (uključujući dozvoljeni minus, odnosno kreditni limit), a ne samo gotovinu koju ima pri sebi. U slučaju eventualnog gubitka ili krađe kartice, dovoljno je da to korisnik prijavi svojoj banci i kartica tog trenutka biva blokirana, čime je onemogućeno njeno dalje korišćenje [1].

Podela platnih kartica može se izvršiti horizontalno i vertikalno.

Horizontalna podela određuje tip kartice: debitna, kreditna, interna, korporacijska i kartica lojalnosti.

Vertikalna podela se odnosi na kategorije korisnika kartica, odnosno na njihovu platežnu sposobnost i svaka od kartica može biti: Platinasta (nema ograničenja, vrlo retko se izdaje), Zlatna (nema limita ni autorizacije, izdaje se malom broju korisnika), Klasična (sa magnetnom trakom i koristi se preko limita), Elektron (prava zamena za ček, štedne knjižice i gotovinu, sa autorizacijom i limitima), On-line (samo za upotrebu na Internetu), Poslovna (vezana za račun firme a glasi na ime korisnika, može biti klasična, elektron ili bilo koja druga).

Pored ove podele moguća je i podela na osnovu primenjene tehnologije na:

- *Reljefne* (embosirane) koje se mogu koristiti i na imprinterima, bez on-line provere stanja (do limita);
- *Elektron* kartice sa magnetnom pistom, one koje nemaju reljefne brijewe i moraju imati elektronsku proveru stanja i novac se skida sa računa odmah;
- *Smart*, čip kartica je prenosivi uređaj za čuvanje podatakakoji ima inteligenciju i obezbeđen sopstveni identitet i bezbednost. Mogu se kombinovati sa drugim tehnologijama;
- Kartica sa *optičkim* zapisom;
- *Virtuelna* kartica.

Osnovna podela platnih kartica vrši na osnovu momenta u kojem se skida novac sa računa korisnika, odnosno momenta plaćanja. Po tom kriterijumu se kartice dele na debitne (plaćanje odmah), kreditne (plaćanje kasnije) i prepaid kartice (plaćanje unapred) [1], [2].

Debitne kartice omogućavaju korisniku da plaća robu i usluge i podiže gotovinu na bankomatima i šalterima banaka do visine iznosa sredstava koje ima na račun, uključujući i dozvoljeni minus.

Kreditne kartice omogućavaju korišćenje sredstava kojom banka izdavalac kreditira korisnika kartice, po prethodno zaključenom ugovoru. Kreditne kartice omogućavaju odloženo plaćanje na više rata, pa su iz ovog razloga posebno pogodne za veće kupovine, koje korisnik kartice ne bi mogao da ostvari samo od jedne mesečne plate. Tokom perioda kreditiranja, korisniku kartice se naplaćuje kamata koju banka izdavalac definiše u skladu sa svojom poslovnom politikom. U većini sistema plaćanja postoje dva tipa kreditne kartice koji se razlikuju prema načinu otplate duga, i to su:

1. *Revolving kartice* - kreditna kartica sa otplatom ugovorenog procenta duga na mesečnom nivou;
2. *Charge kartice* - kreditne kartice sa otplatom ukupnog duga jednom u mesecu. Otplata duga kod ovog tipa kreditne kartice vrši se uglavnom jednom mesečno, odnosno u obračunskom periodu koji banka sama definiše, a to je obično između 30-50 dana. Po isteku obračunskog perioda banka obaveštava korisnika kartice o stanju duga po kartici i roku u kojem se on mora platiti.

Prepaid kartica je kartica koja podrazumeva unapred određeni iznos kojim korisnik raspolaže. U zavisnosti od namene i vrste prepaid kartice, ona se može koristiti za podizanje gotovine i/ili plaćanje robe i usluga na svim prodajnim mestima, šalterima banaka i bankomatima. Prepaid kartica funkcioniše po principu debitne kartice, odnosno korisnik može da koristi sredstva do visine raspoloživog stanja na kartici. Prepaid kartice su izuzetno atraktivan proizvod, a uobičajene vrste ovih kartica su poklon kartice, kartice namenjene maloletnim licima, kartice za putovanja, itd. Prepaid kartice mogu biti jednokratne, ili sa mogućnošću dopune.

2. STANJE RAZVOJA SISTEMA PLAĆANJA KARTICAMA U SRBIJI

Prvi elektronski sistema za upotrebu Visa kartice na ATM terminalima postavila je Beobanka početkom 1997. U Srbiji se za ATM terminal odomaćio naziv bankomat, što je inače ime jednog od prvih proizvođača ove vrste uređaja. Tokom 1998. nekoliko banaka i štedionica je postavilo kvazi sisteme (ATM sa PC računarnom) koji su simulirali automatsko prihvatanje kartica i obradu transakcija.

Pravi zamah u razvoju sistema plaćanja zasnovanih na platnim karticama u Srbiji počinje 2003 godine. Već početkom 2004. dvanaest vodećih banke u Srbiji izdavale su kartice i imale svoje sopstvene ATM i POS terminale (krajem maja 2004. oko 220 ATM-ova i oko 8500 POS terminala [3], [3], [4]). Većina ATM-ova je bila u Beogradu.

Od 2004. godine došlo je do velikih promena u bankarskom sektoru. Izvršena je privatizacija gotovo svih banaka, mnoge strane banke su došle na tržište Srbije.

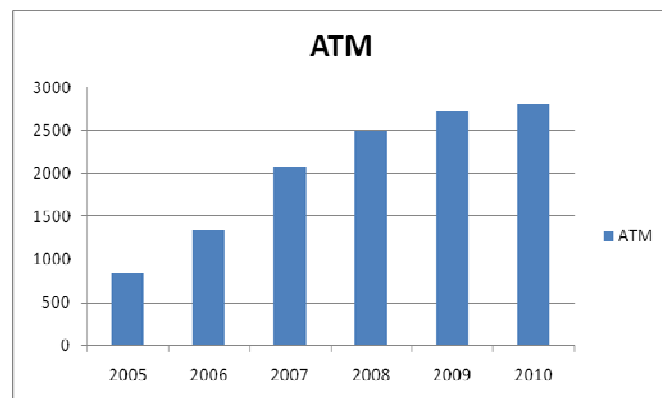
Na kraju 2005 u Srbiji je bilo 837 bankomata i 31816 POS terminala [4]. Na kraju 2006. u Srbiji je bilo 34 banke i 1348 ATM terminala i 48194 POS-a [4]. Krajem 2007. u Srbiji je bila sledeća situacija: 36 banaka, 2250 filijala i ekspozitura, 2074 ATM-ova, 55340 POS terminala [4]. Na kraju 2008. u Srbiji je bila sledeća situacija 2494 ATM-ova, 57919 POS terminala [4].

Na kraju 2009. u Srbiji je poslovalo 34 banke sa 2391 ekspozitura, 2723 ATM terminala i 59058 POS terminala [4]. Ovdje treba uočiti da je ustvari došlo do smanjenja broja POS terminala kojih je u prvom kvartalu 2009 bilo 60857. Dakle, efekti svetske ekonomske krize su već počeli da se osećaju. Smanjen je broj prodajnih mesta.

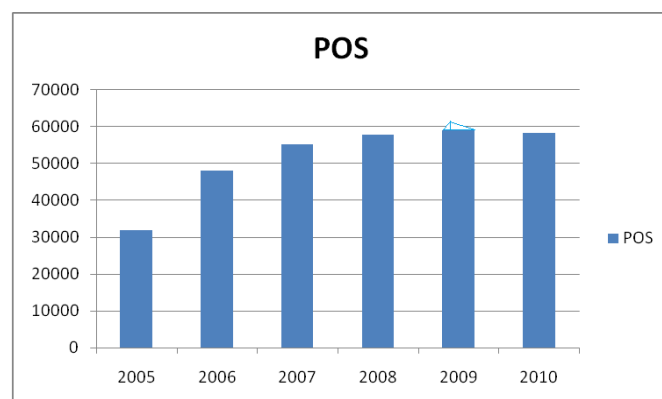
Krajem 2010.¹ bilo je 2808 bankomata i 58406 Pos terminala i 32 banke koje posluju u Srbiji.

¹ Svi podaci za 2010. godinu odnose se na prva tri kvartala, i na osnovu njih su data neka predviđanja za čitavu 2010.

Grubom analizom ovih podataka može se doći do zaključka da je u poslednje dve godine došlo do usporavanja rasta broja ATM (u prvom kvartalu 62, u drugom kvartalu samo 8 a u trećem kvartalu 2010 samo 15 novih ATM), a da je zbog posledica svetske ekonomske krize došlo čak do smanjenja broja prodajnih mesta (sa 60857 u I kvartalu 2009 na 58406 Pos terminala na kraju III kvartala 2010. godine). Slika 1 i 2 prikazuju dijagram promene broja ATM i POS terminala u periodu 2005-2010 godina.

Slika 1. Broj ATM (bankomata) na kraju godine

Slika 2. Broj POS terminala na kraju godine

Broj aktivnih kartica² se u periodu od 2005. (1141234) do 2008. (2731300) više nego udvostručio, ali je u 2009 ostao skoro nepromenjen i iznosi 2728032 aktivne kartice. U 2010-oj godini je došlo do vrlo malog povećanja broja aktivnih kartica (2823317). Ovo može biti pokazatelj da je poslovanje karticama u Srbiji u stagnaciji.

Takođe je vrlo interesantno da je poslednjih 5 godina (2006-2010) učešće aktivnih kartica u odnosu na ukupan broj uručenih kartica oko 47% (varira od 46% do 48%). Ovo pokazuje da se navike korisnika kartica praktično nisu promenile. To je takođe pokazatelj stagnacije poslovanja sa karticama).

Prosečan iznos transakcija debitnih kartica ima blagu tendenciju rasta sa 4400 u 2007. godini na 5684 u 2010. U istom periodu prosečan iznos transakcije kreditne kartice se skoro nije menjao u dinarima (2007. iznosi 3962 dinara a 2010. godine 4139 dinara). Kod poslovnih kartica je došlo do

² Aktivnom se smatra kartica koja je napravila bar jednu transakciju u izveštajnom periodu. Od II kvartala 2007. godine u aktivne kartice se ne računaju kartice koje su korišćene samo za podizanje gotovine na šalterima banake izdavaoca.

povećanja prosečnog iznosa po transakciji sa 8600 dinara u 2007. na 10571 dinar u 2010. godini).

Ako bi ove vrednosti posmatrali u evrima, onda od 2007. do 2010. debitne kartice imaju približno istu prosečnu vrednost transakcije oko 55 evra. Prosečna vrednost transakcije kreditne kartice se smanjila sa 49 na 40 evra u 2010. godini. Poslovne kartice imaju približno 100 evra po transakciji u čitavom periodu.

Ukidanje viza za zemlje Evropske unije nije značajno uticalo na povećanje potrošnje i aktivnosti kartica izdatih u Srbiji van Srbije (Tabela 1.). Promet stranih kartica u Srbiji je u stalnom porastu i posledica je pre svega povećanja broja turista a najveći je u letnjim mesecima, što je očekivano (Tabela 2.).

Tabela 1. Broj transakcija i promet van Republike Srbije karticama izdatim u Srbiji

odina	Kvartal	Broj transakcija	Promet u milionima evra	Prosečan iznos transakcije u evrima
2008	I	336350	36,9	101
	II	462490	44,8	97
	III	581758	53,8	92
	IV	431313	42,6	99
2009	I	403119	36,0	89
	II	457384	39,3	86
	III	584897	47,5	81
	IV	433936	36,9	85
2010	I	494677	41,2	83
	II	551978	46,3	84
	III	707725	55,4	78
	IV			

Tabela 2. Broj transakcija i promet u Srbiji karticama izdatim van Republike Srbije

Godina	Kvartal	Broj transakcija	Promet u milionima dinara	Prosečan iznos transakcije u dinarima
2008	I	753868	5704	7566
	II	1019545	7585	7440
	III	1380683	9888	7162
	IV	1081667	7866	7272
2009	I	941013	6655	7072
	II	1197872	8944	7467
	III	1560659	11716	7507
	IV	1150129	8865	7708
2010	I	1031535	7721	7485
	II	1471627	10491	7129
	III	1940008	14334	7325
	IV			

Ponuda platnih kartica u Srbiji je vrlo velika i za stanovništvo i za pravna lica. Za stanovništvo, 32 banke nude 191 karticu, a za pravna lica 49 kartica [5]. Tabele 3, 4, 5 i 6 prikazuju ponudu prema načinu otplate i sistemu plaćanja za stanovništvo i pravna lica.

Tabela 3. Kartice za stanovništvo prema načinu otplate

Način otplate	Broj kartica
Debitne kartice	88
Kreditne kartice	87
Charge kartice	9
Co-brand kartice	7
UKUPNO	191

Tabela 4. Kartice za stanovništvo prema sistemu

Sistem	Broj kartica
 Dina Card	68
 VISA	54
 VISA Electron	29
 MasterCard	23
 Maestro	11
 Diners	3
 American Express	3
UKUPNO	191

Tabela 5. Kartice za pravna lica prema načinu otplate

Način otplate	Broj kartica
Debitne kartice	29
Kreditne kartice	7
Charge kartice	11
Co-brand kartice	2
UKUPNO	49

Tabela 6. Kartice za pravna lica prema sistemu

Sistem	Broj kartica
 VISA	20
 VISA Electron	10
 Dina Card	10
 MasterCard	7
 Diners	2
UKUPNO	49

American Express i Diners nude samo po jedna banka, Visa kartice nude skoro sve banke, dok Dina kartice nudi 26 banaka. MasterCard je nešto manje zastupljen.

3. UZROCI ZASTOJA KARTIČARSTVA U SRBIJI

Osnovna uzroci zastoja u razvoju poslovanja sa karticama u Srbiji su pre svega svetska ekonomska kriza, ali i niz unutrašnjih slabosti. Pre svega prevelika usitnjenost bankarskog sektora. Naime u Srbiji radi 32 banke, što je previše za tako nerazvijeno tržište. U narednom periodu

nužno će doći do ukрупnjavanja, preuzimanjem manjih banaka od strane velikih. Za tako malu i nerazvijenu zemlju smatra se da je optimalno 5-6 većih banaka. Poslovanje s karticama je skupo i složeno. Svaka banka ima sopstveni sistem za prihvatanje i obradu transakcija. Većina tih provajdera su inostrane kompanije pa se veliki deo zarade od poslovanja karticama odliva iz Srbije. Izuzev DINA kartice koju prihvataju POS terminali svih banaka, ostale kartice prihvataju najčešće samo terminali tih banaka. To dovodi do toga da jedan trgovac ima više POS-ova i više ugovora sa više banaka.

Setelment, plaćanje karticama izdatim u Srbiji vrši se preko provajdera i zatvara se preko banaka u Srbiji. Kliring transakcija sa VISA i MASTERCARD karticama se zatvara se preko odgovarajućih centara u Londonu i Briselu, pa samim tim i veliki deo zarade odlazi iz Srbije. Ovo je apsolutno nepotrebno i štetno i za državu, i za trgovce i potrošače kao i za banke. Klirinški centar za DINA karticu nalazi se u narodnoj banci Srbije i preko njega se obavljaju sve transakcije.

Interchange provizija predstavlja plaćanje koje izvršava banka trgovca prema banci koja je izdavalac kartice za svaku transakciju obavljenu platnom karticom čiji je ona izdavalac. U situaciji kada korisnik platne kartice upotrebi karticu za plaćanje proizvoda, trgovac na svoj račun ne dobija pun iznos sredstava za prodane proizvode i izvršene usluge. Taj iznos umanjuje se iznos troškova koje u procesiranju transakcija plaćanja platnim karticama imaju banka trgovca („**acquirer**“ – **prihvatilac kartice**), banka izdavalac kartice i kartična šema koja procesira transakcije. Banke izdavaoci kartica obično deo prihoda od interchange provizija ulažu u promociju korišćenja kartica. „Male“ banke izdavaoci kartica se u velikoj meri oslanjaju na interchange provizije kao značajne izvore prihoda u poslovanju platnim karticama, a prema različitim analizama, poslovanje platnim karticama je jedna od najprofitabilnih aktivnosti „velikih“ banaka.

Od 2009 godine u čitavom svetu trgovci (koji snose celokupan trošak upotrebe platnih kartica) pokrenuli su akciju za ukidanje ovih provizija. Ova akcija je postigla određeni uspeh i kartičarske organizacije su smanjile ili zamrzle svoje provizije do odluke odgovarajućih sudova.

Poslednjih godina, došlo je do izuzetno velikog porasta vrednosti interchange provizija, a samim tim i do troškova koje trgovci imaju po tom osnovu. U krajnjoj instanci, ti troškovi se na kraju prebacuju na krajnjeg potrošača koji plaća znatno više cene proizvoda. Trgovci u Srbiji imaju velike troškove po osnovu takozvanih interchange provizija. Zbog toga su bili prinuđeni da podignu svoje cene, što su u konačnom platili svi potrošači (a ne samo korisnici kartica) koji plaćaju znatno više cene proizvoda u prodavnicama koje primaju kartice.

Interchange provizije u Srbiji nisu standardizovane a u većini zemalja su regulisane odgovarajućim zakonima i imaju različite iznose. Provizije su zavisne od ugovora i u proseku su oko 2,5% maloprodajne cene. Ali, neke banke zaračunavaju i provizije od 4%. U mnogim zemljama poslednjih godina su redukovane na manje procentne iznose ili je planirano njihovo smanjivanje. U Danskoj su provizije za Visa i MasterCard smanjene sa 0,75% na 0,4% (maksimalno 4 DKK). U Izraelu se sa 1.255 planira do 2012

smanjenje na 0,875%, u Španiji sa 3,325 na 1,1% a u Švajcarskoj sa 1,65%-1,70% na 1,30%-1,35%.

Treba imati u vidu da Srbija spada u mali broj evropskih država koje nemaju jedinstveni kartični centar izuzev kada je reč o DINA kartici. Komutacioni i klirinški centar za DINA karticu predstavlja Narodna banka Srbije. Ovo pokazuje da postoje i znanja i potrebe i mogućnosti da se realizuje slično rešenje kada se radi o ostalim vrstama kartica, odnosno o VISA i MASTERCARD. Nacionalne centre za obradu kartičnih transakcija imaju i Mađarska, Turska, Slovenija ali i mnogo manje razvijene zemlje iz našeg okruženja kao što su Bugarska i Bosna i Hercegovina.

Transakcije plaćanja koje se obavljaju Visa platnim karticama se procesiraju kroz VisaNet telekomunikacionu mrežu koja povezuje članove Visa sa nekim od njenih centara.

U okviru MasterCard-a transakcije plaćanja se procesiraju kroz BankNet telekomunikacionu mrežu koja, kao i u slučaju Vise, povezuje članove MasterCard-a sa centrima za procesiranje i preko koje se transakcije rutiraju na autorizaciju.

Neto pozicije izračunate za transakcije u valuti i kod Visa i kod MasterCard-a poravnavaju se kod banaka kod kojih je procesor otvorio račun za te namene.

Praksa pojedinih zemalja koje su uspostavile nacionalne sisteme platnih kartica po osnovu korišćenja Visa i MasterCard platnih kartica koje su izdate na teritoriji tih zemalja nije ista u svim državama.

Bez obzira na usluge koje pojedinim zemljama nude Visa i MasterCard za kliring transakcija plaćanja u nacionalnoj valuti po osnovu korišćenja platnih kartica koje su i izdate u tim zemljama, većina zemalja su uspostavile nacionalne sisteme platnih kartica u kojima se obavlja kliring tih transakcija, a poravnanje izračunatih neto pozicija se obavlja u nacionalnom RTGS sistemu.

Bugarska i Turska imaju samo jedan sistem platnih kartica na svojoj teritoriji u kojem se obavlja kliring navedenih transakcija, dok u Poljskoj i Bosni i Hercegovini pored sistema koji je organizovan na nacionalnom nivou, uporedo postoji i mogućnost korišćenja usluga Visa – NNSS i MasterCard-a za kliring navedenih transakcija. U Sloveniji, dok su imali svoju nacionalnu valutu (tolar), postojao je "The Slovenian National Net Settlement Service" (Kliring Visa) koji je izračunavao neto-pozicije po Visa platnim karticama izvršene na teritoriji Republike Slovenije. U prvoj fazi agent za poravnanje bila je Abanka Vipa d.d., a potom Banka Slovenije.

Ovakvi centri se mogu organizovati po različitim modelima i u Evropi i svetu postoje različita rešenja. Centri za kartično poslovanje mogu biti privatni ili osnivani od strane državnih institucija. Takođe mogu biti profitne i neprofitne organizacije. Na primer, u Francuskoj je to neprofitna organizacija pod okriljem 11 najvećih banaka koje plaćaju rad centra, a ukoliko se na kraju godine pojavi dobit ona se proporcionalno deli. U Britaniji je to privatna profitna organizacija.

Prvi pokušaj da se napravi jedinstveni komutacioni (i možda i klirinški) centar u Srbiji bio je 1998. godine pod okriljem Udruženja banaka. Čak je bio i raspisan tender za

realizaciju ovog centra, ali se od toga odustalo. Iako je krajem maja 2004. Udruženje banaka i 13 malih banaka u Srbiji donelo odluku o realizaciji zajedničkog sistema za prihvatanje transakcija na tome nije do danas urađeno ništa [3].

Poslednjih nekoliko godina, većina banaka je intenzivno radila na izgradnji i/ili obnavljanju svoje infrastrukture da bi bili u stanju da izdaju kartice, prihvataju kartice, postanu članovi Vise i/ili Europay-a, i rade na instalaciji bankomata (ATM) i/ili POS terminala. Znajući da sve ove banke ne mogu da obavežu svoje partnere da koriste samo njihove privatne mreže ATM-ova i POS terminala, narasla je potreba za izgradnjom switching centra za međubankarske transakcije [3], [6], [7] s karticama, i predlažemo da se analiziraju sve mogućnosti i uključe svi relevantni činioci koji su u stanju da obezbede: siguran i pouzdan sistem, otvoreno komunikaciono rešenje i brz razvoj.

S dolaskom novih sredstava plaćanja, upravljanje rizikom je glavno sporno pitanje koje mora da bude pažljivo razmotreno. Odluke o sistemima koji će se prihvatiti moraju da budu bazirane na njihovoj otvorenosti i komunikativnosti. Izabrani sistem mora da bude sposoban da se brzo prilagodi stalnom razvoju i potrebama tržišta.

Postojanje jedne međubankarske kartičarske organizacije bi značajno pojednostavilo i pojeftinilo poslovanje s karticama (pre svega prihvatanje kod trgovaca), i omogućilo dobijanje povoljnosti pri pregovorima i sa domaćim i međunarodnim isporučiocima usluga kao što su Europay i Visa.

Republika Srbija koristi NNSS - National Net Settlement Service uslugu Visa International. Izračunavanje neto-pozicija transakcija plaćanja u dinarima po osnovu korišćenja Visa platnih kartica koje su izdate na teritoriji Republike Srbije obavlja Visa International, a izračunate neto pozicije se poravnavaju u RTGS sistemu Narodne banke Srbije.

Izračunavanje neto-pozicija transakcija plaćanja koje se obavljaju u dinarima po osnovu korišćenja MasterCard platnih kartica koje su izdate na teritoriji Republike Srbije vrši MasterCard, a izračunate neto pozicije se poravnavaju u RTGS-u Narodne banke Srbije.

U Republici Srbiji se poravanje neto pozicija iz kliringa po Visa i MasterCard platnim transakcijama obavlja u RTGS-u Narodne banke Srbije čime je zadovoljen jedan od osnovnih principa – poravnanje u centralnobankarskom novcu. Medjutim, izračunavanje neto-pozicija transakcija plaćanja u dinarima po osnovu korišćenja Visa i MasterCard platnih kartica izdatih na teritoriji Republike Srbije se ne obavlja u našoj zemlji, a što je moguće, imajući u vidu iskustva navedenih zemalja. Time bi se omogućilo da se ove transakcije obavljaju po znatno nižoj ceni što bi bila korisno i za banke i za realni sektor. Istovremeno, institucija koja bi vršila kliring ovih transakcija (Nacionalni centar za platne kartice u NBS) ostvarila bi značajan prihod koji sada naplaćuje Visa i Mastercard.

4. ZAKLJUČAK

U radu je analizirano trenutno stanje primene kartica i date su sugestije za dalji razvoj. Ekonomski pokazatelji nedvosmisleno ukazuju da je od početka 2009. godine poslovanje karticama u stagnaciji. Rast mreže ATM terminala je vrlo usporen. Broj prodajnih mesta (pos terminala) se smanjio za više od 2000 odnosno za 3,5%.

Osnovna karakteristika razvoja elektronskih sistema plaćanja u Srbiji u poslednjih 5 godina jeste velika primena raznih vrsta kartica. Stanovništvu i pravnim licima se nudi veliki broj raznih vrsta kartica prema sistemu i načinu plaćanja. Dina i Visa kartice su u ponudi gotovo svih banaka, MasterCard je nešto manje zastupljen, a od 2009 su u ponudi i American Express i Diners kartica.

Ukidanje viza za zemlje Evropske unije nije značajno uticalo na povećanje potrošnje i aktivnosti kartica izdatih u Srbiji van Srbije. Aktivnost inostranih kartica u Srbiji je u stalnom porastu

Glavna karakteristika ovog poslovanja jeste nepostojanje nacionalnog switching centra. Svaka banka koja prima kartice ima svog zasebnog provajdera. Većina provajdera su u inostranstvu. Sve ovo ukazuje na ogromne troškove obrade i komunikacija. Nedvosmisleno je pokazano da bi postojanje nacionalnog komutacionog centra bilo ne samo društveno opravdano i korisno za državu Srbiju, već bi dalo velike pogodnosti i svim akterima u sistemu plaćanja karticama i doprinelo bi daljem razvoju kartičarstva u Srbiji.

LITERATURA

- [1] <http://www.dinacard.nbs.rs>
- [2] Donal O'Mahony, Michael Peirce and Hitesh Tewari, "Electronic Payment Systems for E-Commerce", Artech House, 2002
- [3] Slobodan Obradović, Bojan Ilić, Dragoslav Perić, Živorad Vasić, "Electronic payment system in Serbia – level of development in 2004", UNITEH'04, Gabrovo, Bulgaria, 2004.
- [4] NB Srbije: <http://www.nbs.rs/export/internet/>
- [5] www.kamatica.com/platne-kartice
- [6] Slobodan Obradović, Vesna Marković, Dejan Tešić, Banka, Đorđević Borislav, Aleksandar Žorić, "Stanje razvoja kartičarstva u Srbiji", Srbija, InfoTeh 2010, Jahorina, 2010
- [7] Aleksandar Žorić, Dejan Tešić, Vera Petrović, Vesna Marković, Nikola Jančev, "Main Characteristics of the Payment Card Business in Serbia", 10th International scientific conference UNITECH'10, Technical University of Gabrovo, Bulgaria, 19-20 november 2010, pp. III-65-III-70, ISSN 1313-230X